

chitektúrái tehát szép egységet képeznek a kassági tipográfia teremtette térben Fajó (nemegyszer mestere kiáltványait és programcikkeit megidéző) expresszív szövegével.

A személyes, meghatározó, Fajó János erős érzelmi kötődéséről árulkodó részeket egy dokumentumértékű elemzés követi: a szerző 1969-ben előadott műelemzésével, a *Kompozíció II.* című festmény értelmezésével, végül pedig a megidézett mester átütő erejű költeményével, a *Festményeim előtt* című verssel zárul ez a figyelemre méltó kötet.

L. SIMON LÁSZLÓ

(*Vince Kiadó, Budapest, 2003, 89 oldal, 3500 Ft*)

Mednyánszky László művei a Magyar Nemzeti Galériában

A 19–20. század fordulójának iskolához nem sorolható magyar festői között Csontváry Kosztka Tivadar és Gulácsy Lajos neve mellett korábban kissé elsikkadt Mednyánszky Lászlóé. Pedig a kortársi kritika sokat tett megismertetéséért, Malonyay Dezső és Lyka Károly már életében monográfiát, tanulmányt írt róla, s halála után is a szakmai érdeklődés előterében maradt. A nagyközönség azonban kevésbé ismerhette,

aminek elsősorban az volt az oka, hogy művei hosszú időn keresztül nem kerülhettek bemutatásra gyűjteményes kiállításon. Az okok között, festményei egy részének elkalodásán túl, a nemzeti hovatartozását vitató és a báróságát vagy szexuális viselkedését kifogásoló vélekedések is szerepet játszottak. Éppen ezért jelentős esemény a hazai kulturális életben, hogy szlovák és magyar gyűjtemények összefogásával immár az életmű jelentős részét reprezentáló kiállítás nyílt meg az elmúlt év végén a Magyar Nemzeti Galériában.

A volt királyi vár két szintjét teljes egészében betöltő festmények, grafikák, vázlatok, fényképek és egyéb dokumentumok valóban átfogó képet adnak e nem mindennapi művészi pályáról. Az időrendi és tartalmi összefüggéseket egyaránt figyelembevevő, azokat kombináló rendezés minden korábbi kiállításnál hatásosabban mutatja be azt a mesterségbeli tudást és mögöttes világnézetet, amely Mednyánszkyt olyan jellemezte. Nem mintha minden képe tökéletes lenne, sőt, az igazán érdekes az, hogy a visszatérő megismerés során egy-egy műve igen eltérő esztétikai élményt okoz(hat), ami azt mutatja, hogy a képeket generáló lelkiállapottal szemben a néző csak igen nehezen tud tárgyilagos maradni: saját készenléte függvényében vagy befogadja, vagy elutasítja azt. A felvidéki

báró művészetének régi rajongóit nyilván ez az értelmezékényszer ejtette rabul: az, hogy soha nem lehet közömbösen elmenni festményei előtt.

Az igen bőséges képi anyagot szikár tematika jellemzi: tájképek, csavargók és a társadalom más elcseszettjei, a háború borzalmai. Ez azonban egyáltalán nem jelent változatlanságot; bár témái egy részét többször is megfestette, újrafogalmazta, azok mégsem a léleknélküli másolás produktumai. Más kérdés, hogy élete során nemegyszer többkevesebb gyorsasággal elkészített vásznakkal próbált segíteni azokon, akik közel álltak hozzá vagy számítottak rá, s ez a sietség rányomta bélyegét azokra, ám e képek a magánbirtoklás útvesztőiben nyugalomra jutva szerencsére nagyobb publicitást sohasem kaptak.

Darabos sziklári és ködfátylas vízesei, kísértetiesen sápadt vagy éppen foszforosan izzó holdfényei, nyomasztó és félelmetes napkorongjai, misztikusan izzó havas mezői, expresszív fái és növényei, szögletes arcú paraszlegényei szemükben már-már állatias rettenettel, elesett és önmaguk nyomorúságát minden színjátás nélkül megmutató öregemberei mind-mind különleges festői képességének jellegetességeit hordozzák; egyedi és mégsem elődök nélküli formában, mintha a kései Goya és Rembrandt szelleme éledt volna újra bennük. Ábrázolás-

módja nélkülöz minden pátoszt, szentimentalizmust, életképszerűséget, mindamelllett a túlzó és részletező realizmust vagy naturalizmust is elkerüli. Sőt, éppen valami kegyetlen, ám mégis részvételi figyelem kíséri ecsetjét. Mindez különösen jól megfigyelhető a világháború alatt készült alkotásain. Tájképei, ahogyan a róla szóló szakirodalom megállapítja, az első érzéki benyomáson túli látványelemeket is tartalmaznak, mivel valójában „szimbolikus hangulatképek”, sőt egyes értelmezések szerint egyenesen önarcképeknek tekinthetők, természetesen lelki-érzelmi értelemben. Témáinak és motívumainak említett állandósága meghatározható fogytékosságokkal is: elvétve örökített meg állapotokat, nőket, gyermekeket, csendéleteket, vallásos és történelmi témákat; a historizmus mint olyan egészen egyszerűen világán kívül marad.

A kiállítást, amelynek nyitva tartását a nagy érdeklődésre való tekintettel a Magyar Nemzeti Galéria meghosszabbította, jól szerkesztett katalógus kíséri, az életutat és a művet feltáró, értő tanulmányokkal. Mindez jelentős állomás a festő utóéletében, s már látszik: a szélesebb közönség szívébe is belopta magát.

BUDA ATTILA